

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

ירושלים, 10 בפואר 2007

דבר התורה פרשת יתרו

בחרתי לדבר על פרשת יתרו כיוון שהיתי משוכנעת שיש שם כל כך הרבה חומר שבקלות אוכל למצוא נושא מרתק לדבר התורה שלי. צדקתי שיש המון חומר למחשבה בפרשה אבל טעיתי עם ההגדרה שיהא קל להכין את דבר התורה הזה.

בתחילת הדרך רציתי לדבר על תפקיד יתרו שבא ממדיין וייעץ למשה רבנו איך לבנות ולנהל את מערכת המשפט בכנסת ישראל. ואז התעוררו בי הרבה שאלות כגון האם משה בכלל חונך כאציל מצרי היה בוודאי מבין במבנה המשפט מלימודיו, או אם משה לא היה יכול לקבל הדרכה במשירין מהקדוש בררוך הוא. השאלה אם יתרו היה היקה הראשון שנוצר כדי להביא סדר וניהול תקין במערכת המשפט היתה מפתה, אבל כיוון שמצאתי נושא הרבה יותר קרוב לליבי עזבתי את כל הנושאים האלה לטובת נושא חשוב ומורכב ביותר.

כשקראתי את פרשת השבוע יתרו והתעמקתי בעשרת הדברות ובעיקר בדיבר החמישי ובעשירי, שמתי לב להתייחסות למעמד האישה, שמכובדת כאמא כהורה בדיבר החמישי והוגדרה כרכוש בדיבר העשירי. זה גרם לי להתעמק במעמד האישה ביהדות וכעת אבקש להביא בפניכם תקציר לא מושלם לגביו במהלך ההסטוריה היהודית.

מעמד האישה בתנ"ך

בבואנו לבחון את מעמדה של האישה בכתובים אנו מקבלים לעיתים מסרים סותרים. רק נשים מעטות מוזכרות בשם ובתפקיד, זה מעיד על כך שהיו נשים מעטות בקדמת הבמה

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

הציבורית. המקרא אינו מעלה התנגדות לתפקודן בעצם היותן נשים. בתקופת המקרא יכלו נשים לכהן בתפקידי ציבור ואף בתפקידי דת מסוימים כגון נבואה. אבל זה היה יוצא דופן כיוון שכבר לאחר חטא האדם הראשון, מן הכתובים ניתן להבין שהתורה מכירה את מעמדה הנמוך של האישה ותולה זאת בעונש משמים.

מסוף ימי בית שני עד המאה השביעית

חז"ל מייצגים את עובדת בריאתה של האשה מן הצלע שהוא "מקום צנוע", ורואים בכך סימן לכך ש"כל כבודה בת מלך פנימה", היינו צנועה ושייכת יותר אל הבית מן הגבר. חז"ל קבעו שאישה לא תקרא בתורה בציבור, האישה לא תשא כלי נשק ואינה משתתפת במלחמה. נאסר ללמד את האישה תורה, מלבד מה שנצרך לה עבור קיום המצוות המוטלות עליה.

במקומות שונים עמדו חכמים על צדיקותה של האישה. "בזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים" (מסכת סוטה יא, ב), הנשים לא השתתפו בחטא העגל ובחטא המרגלים. "נשים רחמניות הן" (מסכת מגילה יז, ב). אבל על אופיה של האישה אומרים חכמים ש"דעתן קלה" (מסכת שבת לג, ב), "דברניות" (מסכת ברכות עב, ב)

מעמד האישה במשנה ובתלמוד

לפי ההלכה יש לגבר זכויות וחובות רבות מאשר לאשה. האישה פטורה ממצוות עשה שהזמן גרמן, אך מחוייבת בכל שאר המצוות ובמיוחד במצוות לא תעשה, שביחס אליהן אין הבדל בין נשים לגברים. חכמים קבעו כי הנשים חייבות רק במצוות לא תעשה שבתורה למעט שלוש ("בל תקיף", "בל תשחית" ו"בל תיטמא למתים"). לעומת זאת, במצוות עשה

התנועה ליהדות מתקדמת בישראל
יש יותר מדרכ אחת להיות יהודי

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

הנשים פטורות מלבד מצוות "שאין הזמן גרמן", כלומר שאינן תלויות בזמנים מוגדרים. הסבר נפוץ לפטור האישה מחלק מהמצוות הוא שהאישה מושלמת יותר מהגבר. ישנן גם השקפות אחרות. לדברי רבי דוד אבודרהם, רב שחי בתקופת הראשונים שישב בסויליה שבספרד והיה תלמידו של רבי יעקב בן אשר. עיקר פרסומו נבע מספרו שכתב בשנת 1340 "פירוש הברכות והתפילות", אז לדבריו: "הטעם שנפטרו הנשים ממצוות עשה שהזמן גרמן, לפי שהאשה משועבדת לבעלה לעשות צרכיו, ואם הייתה מחויבת במצוות עשה שהזמן גרמן, אפשר שבעת עשיית המצווה יצווה אותה הבעל לעשות מצוותו... לפיכך פטרה הבורא ממצוותיו כדי שיהיה לה שלום עם בעלה".

ברוריה, שהייתה אישתו של המורה, החכם והמלומד בתורה רבי מאיר, הייתה ידועה בלמדנותה ואף השתתפה בוויכוח הלכתי עם התנאים. היא האישה היחידה שידועה לנו שהגיעה למעמד הזה.

מעמד האישה בימי הביניים עד לתקופת ההשכלה

בימי הביניים הנשים היו משכילות פחות מהגברים, וביטוי לכך נותנים דבריו של הרמב"ם אשר כמעט בכל מקום שבו הוא מביא את עמדתו בנושא, הוא לועג בזה שהוא מזכיר את הנשים ביחד עם הטיפשים. וכן כותב: "אין בלימוד הנשים תועלת, שהנשים לומדות טעות". עם זאת, הרמב"ם הכיר בכך שמדובר בהכללה ושיש נשים אשר לומדות תורה וראויות לכך.

הלכה אחרת שקבע הרמב"ם ושאינה מטיבה עם מעמד האישה היא:

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

גנאי הוא לאישה שתהיה יוצאת תמיד פעם בחוץ פעם
ברחובות, ויש לבעל למנוע אשתו מזה, ולא יניחנה
לצאת אלא כמו פעם אחת בחודש או כמו פעמיים
בחודש, לפי הצורך, שאין יופי לאישה אלא לישוב
בזווית ביתה, שכך כתוב: 'כל כבודה בת מלך
פנימה'. " וכאשר היא יוצאת לרחוב, באותן הפעמים
עליה לצאת רעולת פנים, "עד שיהיה עליה רדיד
החופה את כל גופה כמו טלית". (משנה תורה, הלכות
אישות, פרק י"ג הלכה י"ד)

ביהדות המזרח, בעקבות הרמב"ם, שררה הדעה כי מותר
להכות אישה, "מטעמים מוצדקים", זאת בניגוד לדעה בקרב
יהדות אשכנז. ודברים חריפים השמיע בעניין זה רבי מאיר בן
ברוך, המהר"ם מרוטנברג (1215 – 2 מאי 1293, מגדולי
רבי ישראל הראשונים בתקופת ימי הביניים ומאחרוני בעלי
התוספות).

מצד שני ברמב"ם ניתן למצוא גם השקפות בזכות האישה,
חלקן מרחיקות לכת מההלכה המקובלת היום. למשל הדעה
כי אישה אינה שבויה בידי בעלה, ועל כן טענתה שמאסה בו
מספיקה כדי לחייב אותו לתת לה גט.

מעמד האישה החל מתקופת ההשכלה

הרב גרשום מאור הגולה (1040-960) שהיה מגדולי חכמי ישראל ומנהיג
יהדות אשכנז במאה ה-11. תיקן חלק מהתקנות ששינו בצורה מרחיקת לכת
את מעמדה של האישה ביהדות. הן לא רק באו במטרה להיטיב עם מעמד
האישה, אלא מטרתן הייתה לאשר מציאות קיימת שבה נשים היו משכילות
ויכול להיות שמילאו אפילו תפקידים כגון מוהלות, שוחטות, קיימו תפילה לעצמן
בה הן היו חזניות, ואפילו ישנה עדות על אישה שלפרנסתה מלמדת ילדים
תורה.

מעמד האישה ביהדות האורתודוקסית בימינו

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

מקומה של האשה ביהדות האורתודוקסית כפי שהתפתח בהלכה במשך מאות שנים, הוא משני; האשה, כפי שכתוב בספר בראשית, היא עזר כנגדו של הגבר. מקומה בטקסים האורתודוקסיים הינו צדדי, והדבר שממחיש זאת הוא "עזרת הנשים" בבית הכנסת.

כבר באחת הברכות הראשונות בתפילת שחרית הגבר מברך, לצדן של הברכות "ברוך שלא עשני גוי" ו"ברוך שלא עשני עבד", גם "ברוך שלא עשני אישה", בעוד האישה מברכת "שעשני כרצונו".

גם לאחר כל ההסברים, בעיני המסתכל מבחוץ עדיין צורמת מאוד הצמידות בין עבד לאישה.

במסורת היהודית, מ"אשת חיל" שבמשלי ועד לכתבים אורתודוקסים בני ימינו, יש לא מעט מקורות שהתייחסותם לאישה חיובית ביותר, אבל ישנם מקורות המתייחסים לאשה כמו במסכת אבות (משל פרק ב משנה ז) ציטוט בשמו של הלל הזקן "מְרַבֵּה נָשִׁים - מְרַבֵּה כֶּשֶׁףִים". שהסיבה לכך היא כיון שהאישה רצתה לזכות באהבה מלאה של בעלה על כן היתה פונה לכל מיני מכשפים וידעונים שהיו מצויים באותה תקופה.

אף שהלכתית אשה יכולה לעשות קידוש בביתה, חז"ל ביקרו גברים שנותנים לנשותיהן לקדש.

במאה העשרים החלה בישראל פעילות של פמיניזם דתי במסגרת היהדות האורתודוקסית במטרה להביא לשינוי במעמד האישה ביהדות האורתודוקסית.

התנועה ליהדות מתקדמת בישראל
יש יותר מדריך אחת להיות יהודי

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

מעמד האישה ביהדות הקונסרבטיבית וביהדות הרפורמית

אחד המאפיינים הבולטים בזרמים הלא אורתודוקסיים ביהדות, שהחלו לפעול במאה ה-19 הוא יחסם השוויוני לנשים, בעיקר בעיקבות הפמיניזם של שנות השישים והשבעים.

ביהדות הקונסרבטיבית וביהדות הרפורמית הנשים נוטלות חלק במגוון פעילויות שאסורות או אינן מקובלות בדרך-כלל ביהדות האורתודוקסית כמו: להיות חלק ממניין, לעלות לתורה, להתעטף בטלית ולהניח תפילין - לפי מקורות בתלמוד חכמינו לא אסרו על נשים להניח תפילין - , להיות חזנית, שליחת ציבור וקוראת בתורה (בעלת קורא), לשרת בקודש ולהיות רבה כפוסקת הלכה ובין היתר להשיא זוגות.

סיכום

פרשתי בפניכם מגוון היבטים במהלך ההסטוריה שקשורים למעמד האישה ביהדות וזרמיה. הנושא רחב ומעניין ואני מקווה שיכולתי לגרום לכם להתעניינות נוספת בנושא. אני מודה להקשבתכם ומאחלת לכולכם שבת שלום ומבורכת.

פליס רוזנברג